

Ελληνοαμερικανική απόβαση στην Μπαρμπαριά

ΛΕΩΝΙΔΑΣ
ΚΑΛΛΙΒΡΕΤΑΚΗΣ

Υπό την ονομασία Μπαρμπαριά ήταν ευρύτερα γνωστά από τα τέλη του Μεσαίωνα τα παράλια της βόρειας Αφρικής ανάμεσα στο Μαρόκο και την Αίγυπτο, που περιλάμβαναν την Αλγερία, την Τυνησία και τη Λιβύη. Οι περιοχές αυτές ανήκαν ονομαστικά στην Οθωμανική αυτοκρατορία από τον 16^ο αιώνα, στην πραγματικότητα όμως εξουσιάζονταν από αυτόνομους τοπικούς ηγεμόνες που αναγνώριζαν τυπικά μόνο την ψιλή επικυριαρχία τού Σουλτάνου.

Η φήμη της Μπαρμπαριάς οφειλόταν κυρίως στην έντονη και αδιάκοπη πειρατική δράση των μπαρμπαρέζικων στόλων κατά των χριστιανικών κυρίως -αλλά όχι μόνο- παραβίων και κατά των παράκτιων περιοχών, σε όλα τα μήκη και τα πλάτη της Μεσογείου, για αρκετούς αιώνες. Με αφορμή αυτή τους τη δράση, οι Μπαρμπαρέζοι περιήλθαν επανειλημμένα σε προστριβές με τα δυτικά κράτη της εποχής εκείνης. Η πιο άγνωστη και ταυτόχρονα πιο αξιοπερίεργη ίσως περίπτωση, αφορά στη ρήξη του πασά της Τρίπολης με τις Ηνωμένες Πολιτείες στο διάστημα 1801-1805, που κατέληξε στην πρώτη υπερπόντια πολεμική επιχείρηση της αμερικανικής ιστορίας.

Το πασαλίκι της Τρίπολης περιλάμβανε τα εδάφη της Τριπολίτιδας και της Κυρηναϊκής, που αποτελούν σήμερα τη Λιβύη, τα οποία είχαν καταληφθεί το έτος 1553 από τον Τούρκο ναύαρχο Σινάν. Το 1711, ένας «Κούλογλου» (επί λέξει γιος σκλάβου), απόγονος Οθωμανού στρατιώτη και ντόπιας γυναίκας, ο Αχμέτ Καραμανλής, είχε κατορθώσει να αναρριχηθεί στην εξουσία και να εδραιώσει μια διευρυμένη αυτονομία έναντι της Υψηλής Πύλης, η οποία αναγκάστηκε να τον αναγνωρίσει ως πασά της Τρίπολης, αξίωμα που η δυναστεία του διατήρησε για πάνω από ένα αιώνα. Στα 1795 ο Γιουσούφ Καραμανλής, τρίτος στη σειρά διαδοχής, δολοφόνησε τον πρωτότοκο αδελφό του και ανακηρύχθηκε πασάς, ενώ ο δευτερότοκος Χάμετ κατέφυγε στο Τούνεζι (Τύνιδα), εγκαταλείποντας την οικογένειά του στα χέρια του Γιουσούφ. Δημιουργήθηκαν έτσι οι προϋποθέσεις μιας μακρόχρονης δυναστικής διαμάχης και παρασχέθηκε το άλλοθι μιας ξένης παρέμβασης στη χώρα. Τρία χρόνια αργότερα ο Γιουσούφ, συντασσόμενος στο πλευρό του Ναπολέοντα, όταν ο τελευταίος ξεκινούσε την αιγυπτιακή του εκστρατεία, προσέθετε μεταξύ των αντιπάλων του τους Βρετανούς και την Υψηλή Πύλη.

Ο πασάς της Τρίπολης Γιουσούφ Καραμανλής

Έλληνες και Αμερικανοί κατά Καραμανλή πασά

Στο πηδάλιο των ΗΠΑ βρισκόταν τότε ο τρίτος κατά σειρά πρόεδρος τους Τόμας Τζέφερσον, ένας από τους πιο φιλελεύθερους πολιτικούς ηγέτες της εποχής του, συντάκτης της Διακήρυξης της Ανεξαρτησίας, δηλωμένος αντίπαλος του δεσποτισμού, του δουλεμπορίου, του ρατσισμού, της ισχυρής κεντρικής κυβέρνησης και της ύπαρξης ισχυρού μόνιμου στρατιωτικού μηχανισμού και φανατικός υποστηρικτής της ανοικτής διπλωματίας, της ανεξίτηρσκίας, της εκπαίδευσης, των ατομικών και πολιτειακών ελευθεριών και της πολιτοφυλακής ως βάσης για την άμυνα της χώρας. Πράγματι, τις πρώτες δεκαετίες της ανεξαρτησίας της, η νεαρή βορειοαμερικανική δημοκρατία των δύομισι εκατομμυρίων κατοίκων, δεν διέθετε πολεμικό στόλο, ούτε άλλωστε και αξιόλογο στρατό ξηράς, που μόλις αριθμούσε 6.000 άνδρες. Σύντομα εντούτοις ο Τζέφερσον επρόκειτο να προσαρμοστεί στις συνθήκες της άσκησης εξουσίας, εγκρίνοντας επιθετικούς σχεδιασμούς, συνάπτοντας μυστικές συμφωνίες, αναδιοργανώνοντας τις ένοπλες δυνάμεις και χρησιμοποιώντας τις σε αμφίβολης νομιμότητας επιχειρήσεις για την προώθηση των αμερικανικών συμφερόντων.

Δεν πρέπει να λησμονούμε ότι η διεθνής κατάσταση παρέμενε θυελλώδης, καθώς βρισκόμασταν στο απόγειο των Ναπολεόντειων πολέμων και όλη σχεδόν η Ευρώπη, η Βορειοανατολική Αφρική, ο Ατλαντικός και η Μεσόγειος αποτελούσαν ένα ενιαίο πεδίο μάχης. Ο αγγλογαλλικός εμπορικός πόλεμος, που έφθανε ως την κατάσχεση

εμπορευμάτων και πλοίων ασχέτως εθνικότητας, αρκεί να κατευθύνονταν σε λιμάνια του αντιπάλου, και οι συνεχείς επιχειρήσεις των πολεμικών τους στόλων, σε συνδυασμό με την ανασφάλεια που δημιουργούσαν οι πειρατικές δραστηριότητες των Μπαρμπαρέζων στη Μεσόγειο, είχαν δημιουργήσει οξυτάτα προβλήματα στην αμερικανική ναυσιπλοΐα. Η Ουάσιγκτον βρισκόταν σε πλήρη αδυναμία να προστατεύσει ενεργητικά τα εμπορικά πλοία της που έπλεαν σε μακρινές θάλασσες, χωρίς καν να έχουν πλέον την προστασία της βρετανικής σημαίας. Στο Βόρειο Ατλαντικό η κατάσταση αυτή είχε οδηγήσει από το 1798 σ' έναν ακήρυκτο πόλεμο με τα γαλλικά, ιδίως, καταδρομικά που επιχειρούσαν να αποτρέψουν τον ανεφοδιασμό των βρετανικών νήσων, σε μια εποχή που το ήμισυ του αμερικανικού εμπορίου παρέμενε ακόμη προσανατολισμένο στην Αγγλία. Την περίοδο εκείνη ναυπηγήθηκαν οι πρώτες πολεμικές φρεγάτες του Αμερικανικού ναυτικού και στρατολογήθηκαν τα πρώτα τμήματα πεζοναυτών, οπλιτών δηλαδή που επέβαιναν επί των πολεμικών πλοίων με αποκλειστικά στρατιωτικά καθήκοντα, αρχικής συνολικής δύναμης μόλις 450 ανδρών.

Στη Μεσόγειο, ακολουθώντας το παράδειγμα και άλλων κρατών, η αμερικανική κυβέρνηση επιχείρησε σε μια πρώτη φάση να εξαγοράσει την ασφαλή διέλευση, καταβάλλοντας ετήσια σημαντικά ποσά στους Μπαρμπαρέζους ηγεμόνες, με ισχνά όμως αποτελέσματα, ιδίως στην περίπτωση της Τρίπολης. Κατόπιν αυτού, αποφασίστηκε η ναυπήγηση τεσσάρων φρεγατών, στις οποίες επέβησαν και 180 πεζοναύτες, και η συγκρότηση μιας ναυτικής μοίρας -προδρόμου του 6^{ου} Αμερικανικού Στόλου- η οποία εισέπλευσε για πρώτη φορά στη Μεσόγειο το 1801, με επικεφαλής τον αρχιπλοίαρχο Νταϊήλ, προκειμένου να αστυνομεύσει τη ναυσιπλοΐα στα ανοικτά της Μπαρμπαρίας. Οι επιχειρήσεις καρκινόβατούσαν επί μια διετία, με αποκορύφωμα την αιχμαλωσία του πληρώματος της φρεγάτας *Φιλαδέλφεια*, όταν το αμερικανικό καράβι προσάραξε το 1803 στα ανοικτά της Τρίπολης. Η αμερικανική ναυτική μοίρα επιχείρησε ανεπιτυχώς να ανακαταλάβει τη *Φιλαδέλφεια* που είχε ρυμουλκηθεί από τους Μπαρμπαρέζους στο λιμάνι της Τρίπολης, και τον Φεβρουάριο του 1804 μια ομάδα καταδρομέων, συμπεριλαμβανομένων και οκτώ πεζοναυτών, αναρριχήθηκε στο αιχμαλωτισμένο πλοίο και το πυρπόλησε, προκειμένου να μη χρησιμοποιηθεί από τον εχθρό. Η αμερικανική ναυτική μοίρα παρέμεινε στα ανοικτά του Λιβυκού, βομβαρδίζοντας κάθε τόσο την Τρίπολη, αλλά η υπόθεση είχε οδηγηθεί σε αδιέξοδο, καθώς ήταν προφανές ότι χωρίς τη διεξαγωγή χειρσαίων επιχειρήσεων δεν υπήρχε πιθανότητα απελευθέρωσης των αιχμαλώτων. Και τότε προέκυψε ως από μηχανής θεός ο Χάμετ.

Η αρχική σύλληψη της ιδέας για την αμερικανική επέμβαση στη Λιβύη με πρόσχημα την υποστήριξη του φυγά Χάμετ ενάντια στον «σφετεριστή» αδελφό του Γιουσουφ, ανήκε στον Αμερικανό πρόξενο στο Αλγέρι Τζαϊήμς Κάτχαρτ, αλλά η ένθερμη υιοθέτησή της και η μετατροπή της σε συγκεκριμένο σχέδιο και στη συνέχεια σε πράξη συνδέεται αδιαμφισβήτητα με τον Γουίλιαμ Ήτον, παλαιό στρατιωτικό, ο οποίος ήταν τότε πρόξενος των ΗΠΑ στο Τούνεζι και υπέβαλε τη σχετική πρόταση στο State Department ήδη από το 1801. Το Νοέμβριο του 1803 ο Ήτον αντικαταστάθηκε στο Τούνεζι από τον Κάτχαρτ, ενώ ο ίδιος μετέβη στην Αμερική προκειμένου να αποσπάσει την οριστική κυβερνητική έγκριση του σχεδίου του. Όταν σάλπαρε ξανά για τη Μεσόγειο με τη ναυτική μοίρα του αρχιπλοίαρχου Μπάρρον, ο Ήτον έφερε την ασαφούς περιεχομένου ιδιότητα του «*πράκτορας παρά τω ναυτικό διοικητή Μεσογείου*». Αργότερα, ο πρόεδρος Τζέφερσον επρόκειτο να υποστηρίξει

ότι οι οδηγίες του προς τους Ήτον και Μπάρον, αφορούσαν πιθανές συνδυασμένες επιχειρήσεις των Αμερικανών και του Χάμετ εναντίον του κοινού τους αντιπάλου και δεν περιλάμβαναν εξουσιοδότησή τους να αναλάβουν ρητή δέσμευση εκ μέρους των ΗΠΑ για την πάση θυσία αποκατάσταση του περιστασιακού συμμάχου τους στην εξουσία.

Όπως κι αν έχει το πράγμα, επιστρέφοντας ο Ήτον στη Μεσόγειο, εφοδιασμένος με χρήματα και όπλα, πήγε στην Αλεξάνδρεια, όπου μαζί με τον Χάμετ σχεδίασαν και οργάνωσαν το χερσαίο σκέλος της όλης επιχείρησης, συγκροτώντας εκ των ενόντων ένα ένοπλο τμήμα για την εκτέλεσή της. Για το σκοπό αυτό στρατολόγησαν επιτόπου ανθρώπους των αρμάτων, κυρίως ντόπιους και Λίβυους οπαδούς του Χάμετ, καθώς και Γάλλους, Ιταλούς, Σκωτσέζους, Γερμανούς και άλλους Ευρωπαίους που είχαν παραμείνει εκεί μετά την εκστρατεία του Ναπολέοντα, ανάμεσα στους οποίους ξεχώριζε μια συμπαγής ομάδα σαράντα Ελλήνων.

Η ταυτότητα και η προέλευση αυτών των τελευταίων παραμένουν άγνωστες στην παρούσα φάση των γνώσεών μας. Η αναζήτησή τους πάντως στους κόλπους της Ελληνικής παροικίας της Αιγύπτου νομίζω ότι θα αποπροσανατόλιζε την έρευνά μας, όχι μόνο επειδή η παροικία αυτή ήταν τότε ακόμη σε εμβρυακή μορφή (αναπτύχθηκε στις επόμενες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα, επί ηγεμονίας Μωχάμετ Άλυ), αλλά και διότι οι Έλληνες πάροικοι -όσοι και όπου υπήρχαν- δεν ανταποκρίνονταν διόλου στο προφίλ του μισθοφόρου πολεμιστή. Αν και διέθεταν αρκετή τόλμη και επιθετικότητα, όπλα τους ήταν μάλλον το λογιστικό κατάστιχο και τα χρεόγραφα παρά το γιαταγάνι και το καριοφίλι.

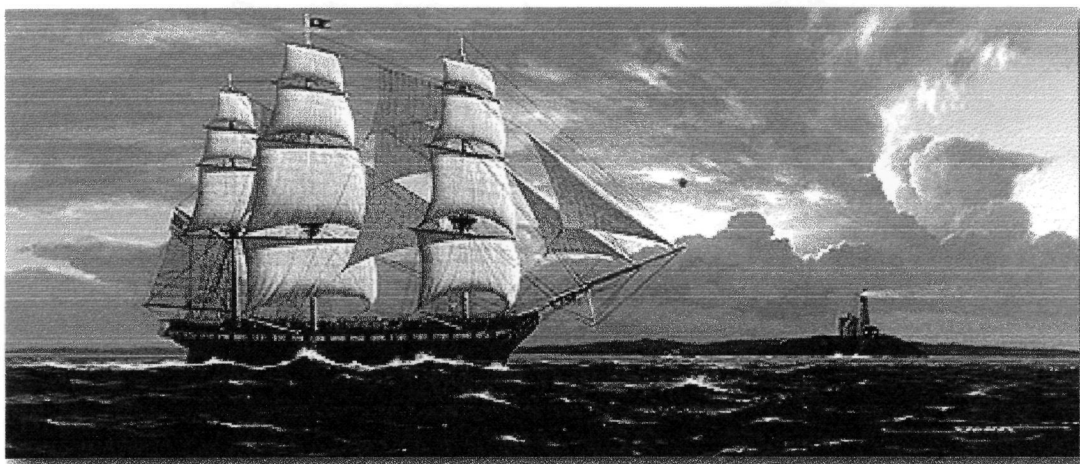
Η έρευνά μας πρέπει μάλλον να κινηθεί στην κατεύθυνση της γενικότερης κινητικότητας των Ελλήνων πολεμιστών, που παρουσιάζεται έντονη εκείνη την περίοδο σε όλη την Ανατολική Μεσόγειο. Από την εποχή των Ρωσοτουρκικών πολέμων ως τις παραμονές της Επανάστασης του 1821, αρκετές εκατοντάδες Έλληνες πολεμιστές *«κρέμασαν φούντα για ξένον στο σπαθί τους»*, θέτοντάς το στην υπηρεσία Ρώσων, Βρετανών, Γάλλων κ.ά., στα Επτάνησα, την Ιταλία, τη Δαλματία, το Αιγαίο, αλλά και στην ίδια την Αίγυπτο.

Το 1798 ο καταγόμενος από το Τσεσμέ της Μικρασίας Χατζή Νικόλαος Παπάζογλου ήταν ήδη επικεφαλής ενός στολίσκου που δρούσε στο Δέλτα του Νείλου, στην υπηρεσία του Μαμελούκου Μουράτ μπέη της Αιγύπτου. Ο στολίσκος αυτός, αποτελούμενος από εικοσιπέντε περίπου μικρά εξοπλισμένα σκάφη και άλλα τόσα οπλιταγωγιά, ήταν επανδρωμένος από τριακόσιους περίπου Έλληνες ναυτικούς, που κατάγονταν από τα Ψαρά, τη Σάμο, τη Μύκονο, την Αίγινα, την Κρήτη και άλλες περιοχές.

Με την απόβαση του εκστρατευτικού Γαλλικού σώματος, ο Νικόλαος Παπάζογλου προσχώρησε στο Ναπολέοντα και συγκρότησε τρεις λόχους που πολέμησαν κατά το υπόλοιπο της εκστρατείας της Αιγύπτου στο πλευρό των Γάλλων. Τον πυρήνα της δύναμης αυτής αποτελούσαν οι έμπειροι ναυτικοί του *«colonel Nicole»*, οι οποίοι διακρίθηκαν ιδιαίτερα στο χειρισμό του πυροβολικού, οι οποίοι όμως σύντομα ενισχύθηκαν από αρκετούς άλλους Έλληνες, επαγγελματίες του πολέμου αλλά και ενθουσιώδεις εθελοντές, που έσπευσαν τότε να λάβουν μέρος στην πρώτη απ' ευθείας Γαλλοτουρκική σύγκρουση, στις αφρικανικές παρυφές της Οθωμανικής

Αυτοκρατορίας, «εις του τυράννου της Ελλάδος την επικράτειαν», υπό τους απόηχους και του Πολεμιστήριου σαλπίσματος του Κοραή (1801): «Όσοι ευρίσκεσθε εις Αίγυπτον μιμήθητε τας ανδραγαθίας των Γάλλων [...], όσοι δε ευρίσκεσθε διασκορπισμένοι εις την Ελλάδα, δράμετε με προθυμίαν και γρηγορότητα εις Αίγυπτον». Ο ενθουσιασμός αυτός επρόκειτο βέβαια στη συνέχεια να ατονήσει, ύστερα από τη μεταστροφή της ανατολικής πολιτικής του Βοναπάρτη.

Έπειτα από ένα τριετή σκληρό πόλεμο, η εκστρατεία του Ναπολέοντα είχε φθάσει στο τέλος της και τα τελευταία γαλλικά στρατεύματα είχαν αποχωρήσει το Σεπτέμβριο του 1801, ενώ τα βρετανικά στρατεύματα που είχαν σπεύσει με τη σειρά τους στο Μισίρι, είχαν αναγκαστεί να το εγκαταλείψουν το Μάρτιο του 1803, σε εφαρμογή της Συνθήκης της Αμιένης. Αρκετοί από τους Έλληνες είχαν ακολουθήσει τους Γάλλους, συγκροτώντας στη Γαλλία το περίφημο Σύνταγμα των Κυνηγών της Ανατολής (Chasseurs d' Orient), πολλοί όμως «δεν επείθοντο να μεταβώσιν εις την Δύσιν», και είχαν παραμείνει άνεργοι στην Αίγυπτο. Μεταξύ αυτών, πιστεύω, πρέπει να αναζητήσουμε τους μισθοφόρους που στρατολόγησε ο Ήτον στα τέλη του 1804.

Η φρεγάτα «Constitution», ναυαρχίδα της αμερικανικής ναυτικής μοίρας στη Μεσόγειο το 1805

Σε κάθε περίπτωση, εκατό Άραβες πολεμιστές υπό τον Χάμετ, οκτώ Αμερικανοί πεζοναύτες υπό τον ανθυπολοχαγό Πρίσλεϋ Ο'Μπάννον, και οι Ευρωπαίοι μισθοφόροι, ανάμεσά τους και οι σαράντα Έλληνες με επικεφαλής τον Ήτον, ξεκίνησαν από την Αλεξάνδρεια στα τέλη Φεβρουαρίου του 1805 την μακρά τους πορεία στην έρημο της Λιβύης. Επί επτά εβδομάδες κινούνταν προς τα δυτικά, διασχίζοντας μέρη που επρόκειτο, εκατόν σαράντα χρόνια αργότερα, να αποκτήσουν παγκόσμια φήμη (Ελ Αλαμείν, Ελ Ντάμπα, Σίντι Μπαράνι, Σόλουμ, Τομπρούκ, Ελ Γκαζάλα), και μετά τα μέσα Απριλίου έφθασαν έξω από την πόλη της Ντέρνα, σημαντικό λιμάνι της Κυρηναϊκής κοντά στα αιγυπτιολιβυκά σύνορα .

Το σχέδιο προέβλεπε ο Χάμετ με τους Άραβες πολεμιστές του να εισβάλουν στην πόλη και να επιτεθούν στο κυβερνείο του τοπικού μπέη, ενώ οι Αμερικανοί πεζοναύτες με τους Έλληνες θα καταλάμβαναν το φρούριο του λιμένος και τα πλοία του αρχιπλοίαρχου Μπάρον, που παρέπλεαν στα ανοικτά, θα υποστήριζαν την επιχείρηση με τα κανόνια τους. Όπως συμβαίνει συχνά όμως στις συνδυασμένες

επιχειρήσεις, τα πράγματα ξεκίνησαν στραβά. Ενώ ο ναυτικός κανονιοβολισμός έκανε τα πυροβόλα του λιμένος να σιγήσουν, οι άντρες του Χάμετ προωθούνταν με εξαιρετικά αργό ρυθμό και επικράτησε ένα χάος, που επιτάθηκε από τις πληροφορίες για εχθρικές ενισχύσεις που φέρονταν να προσεγγίζουν τη Ντέρνα. Μπροστά στο ενδεχόμενο να ναυαγήσει η όλη επιχείρηση, ο Ήτον συγκέντρωσε τους Έλληνες και ενήργησε έφοδο προκειμένου να ενισχύσει την κυρίως επίθεση στην πόλη, ενώ οι πεζοναύτες κατελάμβαναν το εγκαταλελειμμένο σχεδόν φρούριο στο λιμάνι και ύψωναν την αμερικανική σημαία, στρέφοντας προς το κυβερνείο όσα κανόνια παρέμεναν ακόμη άθικτα. Η μεταστροφή του κλίματος επέτρεψε στους άνδρες του Χάμετ να εισβάλουν στο κυβερνείο, και δύο ώρες μετά την έναρξη της επιχείρησης οι αμυνόμενοι εγκατέλειπαν τον αγώνα, δηλώνοντας την υποταγή τους στο «νόμιμο» πασά, που εγκαταστάθηκε στο κυβερνείο. Οι επιτιθέμενοι έχασαν συνολικά δεκατρείς άνδρες, δύο από τους οποίους ήταν πεζοναύτες, ενώ μεταξύ των απωλειών συγκαταλέγονταν και Έλληνες.

Η πρώτη αυτή επιτυχία δημιούργησε αρχικά ένα κλίμα ευφορίας και ο ενθουσιασμένος Χαμέτ δώρισε στον επικεφαλής των πεζοναυτών Ο'Μπάννον ένα μαμελούκικο σπαθί, το οποίο απετέλεσε στη συνέχεια το μοντέλο για το ανατολίτικης τεχνοτροπίας σπαθί που φέρουν μέχρι και σήμερα οι αξιωματικοί των Αμερικανών πεζοναυτών με την επίσημη στολή τους.

Γρήγορα όμως φάνηκε ότι, αν οι Αμερικανοί και οι συνέταιροί τους κέρδισαν μια μάχη, δεν σήμαινε ότι είχαν κερδίσει και τον πόλεμο. Η κατάληψη της Ντέρνα δεν λειτούργησε καταλυτικά προκαλώντας την εξέγερση του πληθυσμού υπέρ του Χάμετ, όπως είχαν ελπίσει, ενώ η Τρίπολη απείχε ακόμη χίλια πεντακόσια χιλιόμετρα αφιλόξενης ερήμου. Ο Χάμετ δεν μπόρεσε να δημιουργήσει κάποιον αξιόλογο στρατό από ντόπιους, οι Αμερικανοί δεν διέθεταν χερσαίες δυνάμεις για την συνέχεια των επιχειρήσεων, ενώ το εκ των ενόντων συγκροτημένο εκστρατευτικό σώμα παρουσίαζε ήδη σημεία κόπωσης και διάλυσης, Υπό αυτές τις συνθήκες, ο Αμερικανός πρόξενος στο Τούνεζι συνταγματάρχης Τομπίας Λήαρ (άλλοτε προσωπικός γραμματέας του Τζωρτζ Ουάσιγκτον) αποφάσισε να εκμεταλλευτεί -όσο διαρκούσε ακόμη- την εντύπωση που είχε προκαλέσει η κατάληψη της Ντέρνα, προκειμένου να διαπραγματευθεί με τον πασά της Τρίπολης μια όσο το δυνατόν ευνοϊκότερη για τα αμερικάνικα συμφέροντα διευθέτηση της κρίσης. Πράγματι, στις 6 Ιουνίου 1805 υπογράφηκε μεταξύ του Λήαρ και του Γιουσούφ Καραμανλή μια συνθήκη, βάσει της οποίας ο πασάς δεσμευόταν να απελευθερώσει την οικογένεια του Χάμετ και τους Αμερικανούς ναυτικούς που κρατούνταν όμηροι στην Τρίπολη και να μην επιτίθεται σε αμερικανικά καράβια στο μέλλον, ενώ οι Αμερικανοί υποχρεώνονταν να καταβάλουν «αποζημίωση» 60.000 δολλαρίων και να εκκενώσουν τη Ντέρνα.

«Από την Τρίπολη ως τα ανάκτορα του Μοντεζούμα»

Έξι μήνες αργότερα (λαμβάνομένων υπόψη και των επικοινωνιακών συνθηκών της εποχής) στις 3 Δεκεμβρίου του 1805, ο Τόμας Τζέφερσον ανακοίνωσε με ικανοποίηση στη Βουλή και τη Γερουσία την επιτυχή έκβαση της επιχείρησης, και το Κογκρέσο με τη σειρά του απένειμε στον Γουίλιαμ Ήτον ένα τιμητικό σπαθί σε αναγνώριση της γενναιότητας που επέδειξε, ενώ λίγο αργότερα του παραχώρησε το δικαίωμα να επιλέξει δημόσια γη στις ΗΠΑ συνολικής έκτασης έξι τετραγωνικών μιλίων, προκειμένου να ανεγερθεί πόλη που θα ονομαστεί Ντέρνα, σε ανάμνηση «του πατριωτισμού, του ατρόμητου και της αξίας» των Αμερικανών που, «μαζί με τους Άραβες και Έλληνες» συμπολεμιστές τους, διέσχισαν την Λιβυκή έρημο, νίκησαν τον αντίπαλο στρατό και κατέλαβαν την πόλη της Ντέρνα, με αποτέλεσμα «για πρώτη φορά ο Αμερικανικός αετός να ανοίξει τα φτερά του πάνω στις επάλξεις ενός οχυρού της Τρίπολης» και να επιτευχθεί η απελευθέρωση των Αμερικανών αιχμαλώτων. Εκτοτε η σημαία του σώματος των πεζοναυτών έφερε την επιγραφή «Στις ακτές της Τρίπολης», ως υπόμνηση της πρώτης επιχείρησής τους στο εξωτερικό. Όταν αργότερα οι πεζοναύτες έλαβαν μέρος στην εκστρατεία του Μεξικού (1848), τους προσφέρθηκε μια σημαία με την επιγραφή συμπληρωμένη «Από την Τρίπολη ως τα ανάκτορα του Μοντεζούμα», που αποτέλεσε στη συνέχεια τη βάση του ύμνου του σώματος των πεζοναυτών, γραμμένου πάνω στη μουσική της κωμικής όπερας του Οφενπαχ *Genevieve de Brabant* (1859).

Δεν άργησαν όμως στο μεταξύ να γίνουν γνωστές κάποιες λεπτομέρειες των γεγονότων που αμαύρωσαν το εορταστικό κλίμα. Καταρχήν, η εξέλιξη των γεγονότων είχε αφήσει βέβαια πλήρως ακάλυπτο τον Χάμετ, ο οποίος είχε εξαναγκαστεί να εγκαταλείψει όπως-όπως τη Ντέρνα, ακολουθώντας τους Αμερικανούς και τους Ευρωπαίους μισθοφόρους τους στη Σικελία, απ' όπου απευθύνθηκε στην αμερικανική κυβέρνηση, καταγγέλλοντας τη αθέτηση των συμφωνημένων. Η υπόθεση διερευνήθηκε από το Κογκρέσο, που ανακάλυψε ότι ο Ήτον είχε δώσει ρητές διαβεβαιώσεις στον Χάμετ ότι η επιχείρηση θα ολοκληρωνόταν με την επάνοδό του στην εξουσία. Καλούμενος να δώσει εξηγήσεις, ο Τζέφερσον υποστήριξε ότι οι διαβεβαιώσεις αυτές δεν δέσμευαν την κυβέρνησή και ότι ο Ήτον έδρασε χωρίς εξουσιοδότηση, τη στιγμή που δεν ήταν παρά ένας ιδιώτης, κινούμενος από «πατριωτικά κίνητρα και υπερβάλλοντα ζήλο». Η δεύτερη καταγγελία του Χάμετ ήταν ακόμη βαρύτερη, καθώς ένα χρόνο αργότερα, η οικογένειά του παρέμενε κρατούμενη στην Τρίπολη, στο έλεος του Γιουσούφ. Η έρευνα του Κογκρέσου απεκάλυψε ότι, ενώ η απελευθέρωση των ομήρων προβλεπόταν στη συνθήκη, ο Λήαρ είχε ταυτόχρονα υπογράψει ένα δεύτερο έγγραφο, βάσει του οποίου η συμβατική υποχρέωση του Γιουσούφ να αποδώσει στον Χάμετ την οικογένειά του ήταν εκτελεστή μετά τέσσερα έτη (!). Ο Τζέφερσον απέδωσε την ενέργεια του Λήαρ στην εκτίμησή του ότι ήταν προτιμότερο να δοθεί αυτό το χρονικό περιθώριο που απαιτήσε ο Γιουσούφ, παρά να ναυαγήσουν οι διαπραγματεύσεις, και διαβεβαίωσε ότι οι ΗΠΑ θα επιδιώξουν διπλωματικά την απελευθέρωση των ομήρων.

Ίσως η άγνωστη αυτή προϊστορία μας βοηθά να αντιληφθούμε το πώς οι ΗΠΑ αντιμετωπίζουν σήμερα τη Λιβύη του Καντάφι

Ο Γιουσούφ Καραμανλής παρέμεινε στην εξουσία για άλλα εικοσιπέντε χρόνια και στη συνέχεια, εκμεταλλευόμενη τις εμφύλιες συγκρούσεις που είχαν ξεσπάσει στην περιοχή, η Κωνσταντινούπολη αποκατέστησε το 1835 την πλήρη κυριαρχία της και η Μπαρμπαριά συγκροτήθηκε σε οθωμανικό βιλαέτι. Λιγότερο από έναν αιώνα αργότερα, οι ευρύτερες μεσογειακές βλέψεις της Ιταλίας την οδήγησαν σε πόλεμο με την Οθωμανική Αυτοκρατορία το 1911-1912, στο πλαίσιο του οποίου τα παράλια της Τριπολίτιδας και της Κυρηναϊκής -όπως άλλωστε και τα Δωδεκάνησα- κατελήφθησαν από τα ιταλικά στρατεύματα και μετά από διαδοχικές πολυδάπανες εκστρατείες που κράτησαν μέχρι το 1928, η εξουσία της Ρώμης εδραιώθηκε στην ευρύτερη περιοχή ως τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Στα έτη 1941-1942, η πόλη της Ντέρνα υπήρξε πεδίο σφοδρών μαχών ανάμεσα στους Γερμανοϊταλούς και τους Αγγλοαμερικανούς, αλλάζοντας έξι φορές κύριο. Στη «νεολιβυκή» μυθολογία, οι Καραμανλήδες αντιμετωπίζονται ως θεμελιωτές των αγώνων για την ανεξαρτησία της χώρας, και το σημαντικότερο τζαμί στη σημερινή Τρίπολη και ο βασικός μώλος του λιμανιού της φέρουν το όνομα τους.

Ίσως αυτή η άγνωστη στους πολλούς προϊστορία των Αμερικανο-Λιβυκών σχέσεων μας βοηθά να αντιληφθούμε καλύτερα μια παράμετρο της ιδιαίτερης εμμονής με την οποία οι ΗΠΑ αντιμετωπίζουν και σήμερα τη Λιβύη του συνταγματάρχη Καντάφι ως ένα πειρατικό κράτος εκτός της διεθνούς νομιμότητας. Πέραν όμως αυτού, εκείνη η επιχείρηση στις ακτές της Μπαρμπαριάς, η πρώτη στρατιωτική επιχείρηση εκτός συνόρων στην ιστορία των ΗΠΑ, στάθηκε αφορμή να τεθούν επί τάπητος μια σειρά από ζητήματα, όπως τα αμυντικά κονδύλια του ομοσπονδιακού προϋπολογισμού, τα όρια του δικαιώματος του Προέδρου να διατάσσει τη διεξαγωγή στρατιωτικών επιχειρήσεων χωρίς την έγκριση του Κογκρέσσου, οι μυστικές συμφωνίες και η συγκεκριμένη αποσταθεροποιητική δράση εναντίον καθεστώτων που χαρακτηρίζονται μη φιλικά προς τις ΗΠΑ, ζητήματα που εξακολουθούν να απασχολούν έντονα την αμερικανική πολιτική ζωή, διακόσια χρόνια μετά.

Και οι Έλληνες; Πολεμώντας στο πλευρό των Ρώσων κατά των Τούρκων στο Αιγαίο, στο πλευρό των Ρώσων και των Βρετανών κατά των Γάλλων στα Ιόνια, την Ήπειρο και το Ντουμπρόβνικ, στο πλευρό των Γάλλων εναντίον των Μαμελούκων, του Αλή Πασά και των Ρώσων, στο πλευρό των Βρετανών και των Ναπολιτάνων κατά των Γάλλων στην Ιταλία, και στο πλευρό των Αμερικανών κατά των Μπαρμπαρέζων στη Λιβύη, οι Έλληνες, όπως είχαμε και άλλοτε την ευκαιρία να τονίσουμε, αποκτούσαν τακτικές γνώσεις και πολεμική πείρα, έπαιρναν μια γεύση από την περίπλοκη εικόνα της παγκόσμιας πολιτικής σκηνής, κατοχύρωναν τον εθνικό τους προσδιορισμό, σφυρηλατούσαν τους μεταξύ τους δεσμούς και διαμόρφωναν αργά αλλά σταθερά εθνική συνείδηση, συγκροτώντας το στρατιωτικό προσωπικό που θα πρωταγωνιστούσε λίγα χρόνια αργότερα στον αγώνα της ανεξαρτησίας.

Σημείωση: Η ανάπτυξη του θέματος βασίστηκε σε μια έρευνα που διεξάχθηκε αποκλειστικά σε πηγές προσιτές μέσω του διαδικτύου και στάθηκε αφορμή να αναδειχθούν για άλλη μια φορά οι ανεξάντλητες δυνατότητες του συναρπαστικού αυτού μέσου.

Links

<http://www.history.navy.mil/faqs/stream/faq45-4.htm> (U.S. Department of the Navy/ Naval Historical Center/ Barbary Wars).

<http://www.ussconstitutionmuseum.org/> (USS Constitution Museum).

<http://www.history.usmc.mil/> (U.S. Marine Corps Historical Center)

<http://memory.loc.gov/ammem/amhome.html> (The Library of Congress/ American Memory Historical Collections)

<http://www.worldnet.net/~ijed/> (Institut Jamâhîrîyen d'Etudes et de Documentation/ IJED)

Ο Λεωνίδας Καλλιβρετάκης είναι ιστορικός στο Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών

ΤΑ ΝΕΑ , 08-12-2001 , Σελ.: R15

Κωδικός άρθρου: A17213R151